

Prikaz knjige

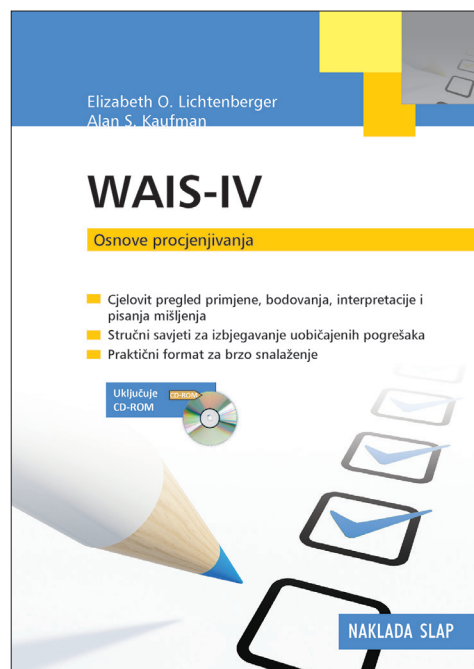
Elizabeth O. Lichtenberger,
Alan S. Kaufman

Osnove procjenjivanja WAIS-om-IV, prijevod 2. izdanja

Naklada Slap: Jastrebarsko, 2019. format: 17 x 24, tvrdi uvez, opseg: 488 str., ISBN: 978-953-191-860-2

Klinički psiholozi u Hrvatskoj, zahvaljujući Nakladi Slap, napokon su dočekali prijevod drugog izdanja Osnova procjenjivanja WAIS-om-IV, vrijedne i važne knjige u svakodnevnoj praksi kliničkog psihologa, i to točno 10 godina nakon što je 2009. godine objavljeno njezino prvo izdanje. Osnove procjenjivanja WAIS-om-IV prevela je prof. dr. sc. Lidija Arambašić. Recenzentice hrvatskog prijevoda uvažene su kolegice kliničke psihologije prof. dr. sc. Slavka Galić i doc. dr. sc. Anamarija Bogović Dijaković. Taj se tim pokazao odličnim jer dobar prijevod znači i uspjeh knjige, omogućava komunikaciju s čitateljem, prijenos znanja te olakšava učenje i razumijevanje samog procesa testiranja WAIS-om-IV. Knjiga je sastavni dio edukativnih materijala koje dobivaju polaznici i polaznice jednodnevne edukacije za uporabu WAIS-a-IV.

Autori su ove knjige Elizabeth O. Lichtenberger i Alan S. Kaufman, dobro poznat dvojac edicije knjiga Osnove procjenjivanja iz područja procjene kognitivnih funkcija. Elizabeth O. Lichtenberger, dr. sc., licencirana je klinička psihologinja u Kaliforniji, pridružena članica Fakulteta na Sveučilištu Alliant International u San Diegu i autorica čiji su radovi usmjereni na psihološku procjenu. Uz svoje trenutačne profesionalne uloge, radila je i kao

istraživačica u Laboratoriju za kognitivnu neuroznanost na Institutu Salk za biološke studije u La Jolli, CA. Alan S. Kaufman profesor je kliničke psihologije pri Medicinskom fakultetu na Yaleu, poznat u području ispitivanja inteligencije i kognitivnih funkcija te tvorac nekoliko baterija testova. Inače, mentor mu je bio David Wechsler, tvorac Wechslerovih skala. Godine 2011. dobio je Nagradu Sveučilišta Fordham za izvrsnost u procjenjivanju (preimenovana u Nagrada za inteligentno testiranje Alan S. Kaufman za buduće dobitnike), a 2012. prestižnu Nagradu Samuel J. Messick APA Division 5 za istaknuti znanstveni doprinos.

Osnove procjenjivanja WAIS-om-IV vrlo je korisna i praktična knjiga u kojoj su sve informacije iznesene jasno, pregledno i

strukturirano. Vizualni prikazi sadržaja prate iznesene praktične smjernice. Poglavlja sadrže brojne okvire s tablicama i oblačićima koji ističu ključne koncepte, važne stavke označene grafičkim oznakama i ostali opsežan ilustrativni materijal. Tu su i ispitna pitanja koja kliničarima čitateljima pomažu procijeniti i ojačati znanje i razumijevanje informacija obuhvaćenih u pojedinom poglavlju. Svaka pojedina tema obrađena je na način koji iskusnom kliničaru omogućava shvaćanje izmjena u sustavu primjene, bodovanja i tumačenja u odnosu na ranije verzije testova. Također, svako poglavlje sadrži i kliničku reperkusiju dobivenih rezultata. Dobra struktura koja sadrži integriranost teorije i istraživanja čini srž tzv. „inteligentnog“ testiranja, pojma koji upućuje na to da dobiveni profili rezultata testova postaju smisleni tek kada bivaju utjelovljeni u kliničkim opažanjima iskusnog kliničara ispitivača.

Istraživanja koja nadopunjuju drugo izdanje Osnova procjenjivanja WAIS-om-IV daju uvid u rodne i etničke razlike, ulogu Flynnova učinka u sudskim slučajevima povezanim sa smrtnom kaznom te poboljšani sustav tumačenja rezultata za starije dobne skupine (70-90 godina).

Knjiga se sastoji od jedanaest poglavlja, dijela s preporučenom literaturom, kazalom autora, kazalom pojmova i dijela koji daje upute o sadržaju i korištenju CD-ROM-a u prilogu knjige.

Prvo poglavlje „Uvod i pregled sadržaja knjige“ opisuje povijesne okolnosti koje su prethodile razvoju WAIS-a-IV, ciljeve procjenjivanja odraslih i adolescenata, temelje WAIS-a-IV kroz teoriju i istraživanja, opis WAIS-a-IV i njegove valjanosti. Tim je poglavljem obuhvaćen i odnos WAIS-a-IV i Wechslerova testa pamćenja – četvrto izdanje (WMS-IV); odnos između WAIS-a-IV i WAIS-a-III, Flynnov učinak i njegova reperkusija na smrtnu kaznu. Poglavlje donosi prikaz standardi-

zacije WAIS-a-IV i njegove karakteristike, rasne i etičke razlike u kvocijentu inteligencije, a završava prikazom sveobuhvatne literature o WAIS-u-IV.

Drugo poglavlje nosi naslov „Kako treba primjenjivati WAIS-IV“, a obrađuje prikladne uvjete testiranja, odnos s ispitanikom, testiranje osoba s posebnim potrebama, neka važna razmatranja o primjeni testa (početak i prekid primjene subtestova, bilježenje odgovora, mjerenje vremena rješavanja subtestova, provjeravanje odgovora, ponavljanje zadataka, poučavanje zadataka). Posebna je pažnja posvećena pravilima primjene svakog od subtestova.

Poglavlje „Kako treba bodovati odgovore u WAIS-u-IV“ treće je poglavlje ove knjige, koje propituje vrste dobivenih rezultata, korak po korak prikaz bodovanja odgovora na testu (bruto rezultati, skalirani rezultati, UIQ i faktorski indeksi). Posebna je pažnja stavljena na bodovanje odgovora u subtestovima koji zahtijevaju subjektivnu procjenu. Poglavlje završava grafički istaknutim smjernicama za bodovanje odgovora u svakom od subtestova te prikazom računalnih postupaka bodovanja odgovora.

Slijedi 4. poglavlje „Tumačenje rezultata u WAIS-u-IV: konceptualni i klinički temelji“. Poglavlje počinje razmatranjem pristupa koji je poznat kao inteligentno testiranje, a koji se temelji na pet načela: 1. Subtestovi mjere to što je ispitanik stekao učenjem; 2. Subtestovi su uzroci ponašanja i nisu sveobuhvatni; 3. Standardizirani individualno primijenjeni testovi mjere mentalno funkcioniranje u unaprijed određenim eksperimentalnim uvjetima; 4. Baterije testova najkorisnije su kada se rezultati tumače prema nekom teorijskom modelu i 5. Pretpostavke nastale na temelju profila testnih rezultata moraju biti podržane podacima iz višestrukih izvora. Poglavlje se nastavlja povezivanjem načela inteligentnog testiranja kroz činjenicu da je u središtu svake procjene osoba koju procjenjujemo, a ne test. Zatim se obrađuju kvalitativne i kliničke analize re-

zultata u WAIS-u-IV općenito i u svakom od subtestova.

Peto poglavlje „Postupno tumačenje rezultata u WAIS-u-IV: korak po korak“ na detaljan i elaboriran način opisuje kako tumačiti dobivene rezultate. Ponuđen je niz uputa za primjenu subtestova koje su povezane s upotrebom sustava za postupno tumačenje rezultata prema načelu „korak po korak“. Ovaj postupni sustav interpretacije rezultata odnosi se na analizu ukupnog kvocijenta inteligencije (UIQ) i profila indeksa. Svaki korak prate grafički elementi s brzim smjernicama za analizu (npr. nacionalni centili koji odgovaraju skaliranim rezultatima, alternativni „normativni“ opisani sustav za WAIS-IV, primjer psihološkog izvještaja/nalaza s opisom UIQ-a koji je moguće tumačiti). Nadalje, tu su dva načina tumačenja rezultata za korake od 4 do 10, a pri opisu kojih u izdvojenim smjernicama nalazimo primjer tumačenja jedinstvenog indeksa u psihološkom izvještaju/nalazu ili pak primjer tumačenja nejedinstvenog indeksa u psihološkom izvještaju/nalazu. Poglavlje obrađuje i, primjerice, subtestove s neobičnim varijabilitetom rezultata, ali su svi ≥ 12 ; pojmove koji se upotrebljavaju u opisivanju fluktuacija u ispitanikovu profilu indeksa iz WAIS-a-IV; analizu planiranih kliničkih usporedbi s kliničkim klasterima prema teorijskome modelu WAIS-a-IV i kliničkim klasterima prema CHC teorijskom modelu; pretpostavke o opaženim razlikama među kliničkim klasterima.

Šesto poglavlje „Kliničke primjene I“ ima podnaslov „Neuropsihološki pristup tumačenju rezultata u WAIS-u-IV i upotreba WAIS-a-IV u procjeni teškoća u učenju. Poglavlje donosi razine tumačenja općih i kompozitnih rezultata; razinu tumačenja specifičnih kompozitnih rezultata (indeksa); tumačenje rezultata na razini subtestova; tumačenje rezultata na razini zadataka; tumačenje rezultata na razini kognitivnih konstrukata specifičnih za zadatke; neuropsihološko tumačenje učinka

u WAIS-u-IV (npr. što mjere subtestovi verbalnog shvaćanja, a što mjere subtestovi perceptivnog rasuđivanja, a što pak subtestovi radnog pamćenja i subtestovi brzine obrade informacija). Poglavlje završava dijelom o procjenjivanju, shvaćanju teškoća u učenju te prikazom modela teškoća u učenju koji uključuje manjkavost u sposobnostima i postignuću.

Sedmo poglavlje „Kliničke primjene II: dob i inteligencija u odrasloj dobi“ daje transverzalni pristup koji nastoji odgovoriti na pitanje o tome slabe li kognitivne sposobnosti s porastom dobi. Prikazane su vrste istraživanja o odnosu starenja i kvocijenta inteligencije te cijeli niz istraživanja s WAIS-om, WAIS-om-R, WAIS-om-III, WAIS-om-IV. Opisane su i teškoće u longitudinalnom proučavanju starenja i dvije prekretnice u longitudinalnim istraživanjima IQ-a i starenja: 1. Istraživanje testom Army Alpha u državi Iowa i 2. Schaievo 21-godišnje istraživanje s uzastopnim kohortama u Seattleu. Tu je i prikaz longitudinalnih istraživanja Wechslerovih ljestvica na nezavisnim uzorcima, longitudinalnih istraživanja faktorskih indeksa iz WAIS-a-III i WAIS-a-IV te pregled Wechslerovih longitudinalnih istraživanja s nezavisnim uzorcima. U poglavlju se raspravlja o doprinosu smanjenja brzine ili sposobnosti rješavanju problema kao faktorima kojima se tumači slabljenje kognitivnih funkcija i nastoji se odgovoriti na pitanje: „Je li moguće usporiti slabljenje kognitivnih funkcija ili predvidjeti njihovo slabljenje?“

Osmo poglavlje „Kliničke primjene III: primjena WAIS-a-IV u radu s posebnim skupinama, učinci vježbe i rodne razlike“ usmjereno je na primjenu WAIS-a-IV u radu kliničara s posebnim kliničkim skupinama, ali i na teme koje se tiču nekliničkih skupina, kao što su učinci vježbe i rodne razlike. Obradena je primjena WAIS-a-IV kod osoba s autističnim poremećajem i Aspergerovim sindromom; na skupini intelektualno darovitih osoba; u radu s osobama s intelektualnom onesposobljeno-

šću ili s graničnim intelektualnim funkcioniranjem; kod osoba s deficitom pažnje/hiperaktivnim poremećajem (ADHD); kod osoba s teškoćama u učenju povezanim s čitanjem ili s matematikom; osoba s traumatskom ozljedom mozga; osoba s velikim depresivnim poremećajem; osoba s demencijom vjerojatno uzrokovanom Alzheimerovom bolešću i osoba s blagim kognitivnim oštećenjem. Dio o rod-nim razlikama obuhvaća tumačenje rod-nih razlika u uzorcima zdravih ljudi, rodne razlike u brzini obrade informacijama, rodne razlike u prostornom predočavanju, kliničke posljedice rod-nih razlika u mentalnim zadacima.

U 9. poglavlju, kako kaže i sam njegov naslov „Prednosti i slabosti WAIS-a-IV“, autori daju argumente koji idu u prilog WAIS-u-IV kao jako dobrom mjernom instrumentu. Neke od njegovih prednosti odnose se na sam razvoj/konstrukciju testa; osuvremenjivanje teorijskih temelja; dodavanje subtesta Težina likova; dodavanje Pamćenja brojeva poredanih po veličini: mjere radnog pamćenja kao dodatka Pamćenju brojeva obrnutim redoslijedom i Pamćenju nizova slova i brojeva; dodavanje subtesta Sastavljanje likova; subtesta Slaganje kocaka: procesni rezultat Slaganje kocaka bez vremenskog bonusa; Osuvremenjivanje testnih materijala, crteža i Obrasca za odgovore; primjena testa i bodovanje odgovora; prilično jednostavna primjena testa; općenito lagano bodovanje odgovora; pojednostavljenje pravila za prekid primjene subtestova i polazišta za primjenu subtestova; bodovanje odgovora u subtestu Rječnik; početni zadaci (polazišta); pouzdanost i valjanost; podaci o valjanosti općenito i kada je riječ o posebnih skupinama; standardizacija; tumačenje rezultata općenito i lakše tumačenje rezultata; dodatne informacije o tumačenju rezultata; poravnavanje indeksa da bi bili usklađeni s WISC-om-IV. Autori su vrlo objektivni te govore i o nedostacima WAIS-a-IV. Kao slabosti WAIS-a-IV autori ističu: za razvoj/konstrukciju testa –

izostavljanje subtestova Sastavljanje predmeta i Razvrstavanje slika; primjena testa i bodovanje donosi slabosti povezane sa zamjenom subtestova i procjenjivanjem rezultata, nedovoljno jasne upute za određene subtestove i upitna pravila bodovanja odgovora u određenim subtestovima (subtest Dopunjavanje slika – pravilo o 20 sekundi; subtest Težina likova – vremenski pritisak; subtest Slaganje kocaka – rotacija; subtest Shvaćanje – Što zapravo čini odgovor?; subtest Obaviještenost – upitna pravila za bodovanje odgovora, promjene u rješavanju subtesta Križanje. Zatim, tu su i nedostaci koji se odnose na tumačenje rezultata kao što je, na primjer, nedovoljno materijala za tumačenje rezultata, pri čemu postoje novi subtestovi i novi postupci, ali bez ikakvog materijala za tumačenje rezultata koji bi pomogli ispitivačima koji ne poznaju zadatke. Slijede još neki nedostaci koje izdvajaju autori: određivanje prednosti i slabosti WAIS-a-IV na temelju samo dopunskih subtestova; nedostatak odgovarajuće Cattell-Horn-Carrollove strukture i taksonomije. No, autori zaključuju kako je i unatoč tim nedostacima WAIS-IV „vrijedan instrument sa značajnim dobrim stranama“ i bitno poboljšana u odnosu na WAIS-III.

Deseto poglavlje „Ilustrativni prikazi slučajeva“, baš kao što kazuje i sam naslov, donosi prikaz jednog adolescenta i jedne odrasle osobe koji su bili upućeni na neuropsihološku i psihološku procjenu. Osim primjene, bodovanja odgovora i tumačenja rezultata, ovo poglavlje za cilj ima pokazati integraciju svih elemenata primjene WAIS-a-IV i njegovo korištenje kao robusne baterije testova. Primjerice, kroz slučaj je ilustrirano kako se kliničareve pretpostavke provjeravaju pomoću opaženog ponašanja, sociodemografskih podataka i rezultata u dodatnim testovima. Dane su i upute za pisanje izvještaja i nalaza te je istaknuto koje sve informacije i podatke trebaju obuhvatiti.

Jedanaesto poglavlje „Početna digitalna prilagodba WAIS-a-IV“ daje pregled i opći

opis sustava te način upotrebe platforme Q-interactive kod digitalne primjene WAIS-a-IV. Autori iznose podatke koji upućuju na to da su podaci prikupljeni ovom digitalnom primjenom testa usporedivi s uobičajenim načinom primjene WAIS-a-IV.

Uz knjigu se nalazi i dodatak, CD-ROM koji sadrži: dodatke za knjigu Osnove procjenjivanja WAIS-om-IV, Excel program – Asistent za obradu i tumačenje podataka iz WAIS-a-IV (v2.0), automatski program za interpretaciju WAIS-a-IV, kojem je autorica Elisabeth O. Lichtenberger. Na samom kraju knjige nalaze se informacije o sadržaju CD-ROM-a, sistemskim zahtjevima, upotrebi CD-a, tj. korištenju programa za unos dobivenih rezultata i analizu, uz upotrebu koraka koji su opisani u 5. poglavlju. Mogućnost korištenja programa, osim što je osuvremenjuje, knjizi daje i dodatnu didaktičku vrijednost. Putem priloženih aplikacija knjiga dobiva novu razinu funkcionalnosti, a njezine iskoristivost i korisnost u praksi postaju još izraženije.

Osnove procjenjivanja WAIS-om-IV vodič je kliničkim psiholozima koji im pruža potpuno novi proces tumačenja testnih rezultata. Sustav tumačenja profila jednako je moćan za sve dobne skupine koje procjena WAIS-om-IV obuhvaća. Kao, uostalom, i sva izdanja u seriji Osnove psihološke procjene, ova je knjiga osmišljena kako bi u zahtjevnim radnim rasporedima pomogla stručnjacima da brzo steknu osnovna znanja i vještine koje su im potrebne za optimalnu upotrebu ovog glavnog instrumenta psihološke procjene. Kada imate dobru knjigu u rukama, onda je ne ispuštate. Kada knjiga postaje sredstvo kojim poboljšavate i usavršavate svoju kliničku procjenu, malo je riječi kojima možete istaknuti njezinu vrijednost. Osnove procjenjivanja WAIS-om-IV upravo je takva knjiga, a s obzirom na to da se na nju možete pouzdati u svakom trenutku svoje kliničke prakse, onda sažeto možemo reći da ima osigurano mjesto u kabinetu svakog kliničkog psihologa i psihologinje.

Iva Žegura